

Samenvatting

Inleiding

In dit overkoepelende rapport worden de belangrijkste resultaten van de drie deelonderzoeken huiselijk geweld samengevat, geïntegreerd en op waarde geschat. Deze onderzoeken zijn tussen 2007 en 2010 uitgevoerd in opdracht van de ministeries van Justitie, Volksgezondheid, Welzijn en Sport en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Het onderzoek omvat:

- 1 een *omvangschatting* van het jaarlijkse aantal slachtoffers en verdachte daders van huiselijk geweld op basis van politiecijfers. Het onderzoek is uitgevoerd door onderzoekers van de Universiteit Utrecht (Van der Heijden & Van Gils, 2009);
- 2 een *slachtofferdeelonderzoek* waarin de aard, de omvang en het hulpzoekgedrag van slachtoffers van huiselijk geweld in kaart zijn gebracht door 'self-report' in een online panel en in 'face to face' interviews. Het onderzoek werd door Intomart GfK uitgevoerd (Van Dijk, Van Veen & Cox, 2010);
- 3 een *daderdeelonderzoek* dat is uitgevoerd door onderzoekers van het WODC en de Universiteit van Tilburg (Van der Knaap, El Idrissi & Bogaerts, 2010). In dit onderzoek, dat is gebaseerd op 'self-report' in een online panel en op secundaire analyse van reclasseringsdata, zijn de kenmerken van daders van huiselijk geweld en het hulpzoekgedrag en de recidive van daders in beeld gebracht.

In beleidsstukken wordt vaak nog verwezen naar onderzoeksresultaten van het eerste en meest recente algemene onderzoek naar slachtofferschap van huiselijk geweld uit het jaar 1997 (Van Dijk, Flight, Oppenhuis & Duesmann, 1997). Sinds 1997 zijn er grote (beleids)inspanningen verricht om huiselijk geweld tegen te gaan.

De doelstellingen van het overkoepelend syntheserapport zijn:

- 1 het aangeven van de reikwijdte van de resultaten van de deelonderzoeken;
- 2 het opstellen van een geïntegreerd theoretisch kader voor het verklaren van huiselijk geweld;
- 3 het uitvoeren van een synthese waarbij de resultaten van de deelonderzoeken worden besproken en daar waar mogelijk met elkaar worden vergeleken en worden verrijkt met de resultaten van de andere deelrapporten en andere onderzoeksresultaten;
- 4 het rapporteren van de resultaten van nieuwe analyses. Het gaat om de mate waarin partnergeweld voorkomt, het type van partnergeweld dat wordt gepleegd wanneer er sprake is van extreem controlegedrag en machtsuitoefening door een pleger van huiselijk geweld (*intimate terrorism*) en de samenhang tussen slachtofferschap en daderschap van huiselijk geweld;
- 5 het agenderen van nog openstaande onderzoeksvragen voor mogelijk vervolgonderzoek.

De algemene hoofdvraag van het onderzoek is: 'Wat is de omvang en de aard van het huiselijk geweld in Nederland en wat is het hulpzoekgedrag van slachtoffers en daders van huiselijk geweld?'

Aanpak

De uitgangspunten bij de onderzoeksopzet waren efficiency, herhaalbaarheid (13 jaar wachten op een update van de kerngegevens rond huiselijk geweld is lang), generaliseerbaarheid (de resultaten van het slachtofferonderzoek moeten representatief zijn voor de Nederlandse bevolking) en meetkwaliteit (de resultaten moeten betrouwbaar en valide zijn).

In dit overkoepelend syntheserapport 'Huiselijk geweld in Nederland' is de multi-methoedenaanpak van triangulatie toegepast waarbij de resultaten van 'self-report' bestaande uit ervaringen van slachtoffers en daders van huiselijk geweld op belangrijke onderdelen worden gerelateerd aan de resultaten van secundaire analyses van politie- en justitiedata en aan de resultaten van andere studies.

In het onderzoek is de landelijk geldende definitie van huiselijk geweld richtinggevend. Huiselijk geweld is gedefinieerd als geweld dat door iemand uit de huiselijke of familiekring rond het slachtoffer is gepleegd. Deze kring kan bestaan uit partners en ex-partners, gezinsleden, familieleden en huisvrienden.

Het onderzoek richt zich niet specifiek op kindermishandeling. Het onderzoek richt zich hoofdzakelijk op recent meegemaakt huiselijk geweld (dat zich de afgelopen vijf jaar voordeed), waardoor veel ervaringen van kindermishandeling buiten beschouwing blijven. Daarnaast zijn er in 2007 twee grootschalige prevalentie-onderzoeken naar kindermishandeling afgerond. Nieuwe schattingen worden nu nog niet wenselijk geacht.

In de omvangschatting werd het jaarlijkse aantal slachtoffers en daders van huiselijk geweld bepaald op basis van de politieregistratie van huiselijk geweld, GIDS-Kubus. Omdat veel van het huiselijk geweld zich in het verborgene afspeelt en dus niet terug te vinden is in registratiesystemen, is deze omvang niet gemakkelijk vast te stellen. De GIDS-Kubus registratie bevat dus niet alle gevallen van huiselijk geweld in Nederland, maar slechts het topje van de ijsberg. Het deel van het huiselijk geweld dat niet geregistreerd is wordt 'dark number' genoemd. In de omvangschatting is een methode toegepast om darknumberschattingen uit te voeren, te weten de vangst-hervangstmethode. Met vangst-hervangst wordt op basis van wat wel bekend is uit de registratie over huiselijk geweld, een schatting uitgevoerd van het niet geregistreerde deel. Het optellen van het geregistreerde deel met het geschatte deel leidt dan tot de totaalschatting.

Het slachtofferdeelonderzoek is gebaseerd op de 'self-report' door slachtoffers van hun ervaringen met huiselijk geweld. Het onderzoek is opgezet in twee fasen. In de eerste fase is een representatieve steekproef van 9.508 uit het online panel van Intomart GfK getrokken. De respondenten kregen vragen voorgelegd over zowel slachtoffer- als daderschap van huiselijk geweld.¹ De vragen hadden onder meer betrekking op de vormen van huiselijk geweld waar de respondenten slachtoffer van zijn geweest, wie de dader was en wanneer het geweld zich afspeelde.² In de vragen werd de aanduiding huiselijk geweld niet genoemd. De respons was 68%. Tabel S1 laat de 21 vormen van psychisch, lichamelijk en seksueel geweld zien die in het onderzoek werden onderscheiden.

Tabel S1 Vormen van huiselijk geweld die in het onderzoek worden onderscheiden

Psychisch geweld	Lichamelijk geweld	Seksueel geweld
1. Bespotten/kleineren	9. Dreigen lichamelijk pijn te doen	18. Verkrachting*
2. In de gaten houden/volgen*	10. Voorwerp gooien	19. Seks opdringen*
3. Verbieden uit te gaan	11. Slaan met voorwerp*	20. Dwingen seksuele handelingen te verrichten*
4. Verbieden te praten op feestjes	12. Duwen/grijpen/aan haar trekken	21. Ander seksueel geweld*
5. Geen afspraak mogen maken	13. Slaan/schoppen/bijten/stompen	
6. Spullen kapotmaken/vernielen	14. Verstikken/wurgen/branden*	
7. Dreigen verbreken relatie (partner)	15. Dreigen met mes of wapen*	
8. Ander psychisch geweld	16. Verwonden met mes of wapen*	
	17. Ander lichamelijk geweld	

* De zwaardere vormen van huiselijk geweld die ook bij één incident worden aangemerkt als evident huiselijk geweld.

Voor bovenstaande 21 vormen van huiselijk geweld is een onderscheid aangebracht tussen incidenten in de huiselijke kring en evident huiselijk geweld. De vormen van huiselijk geweld met een sterretje in de tabel worden meteen aangemerkt als evident huiselijk geweld, ook als ze zich slechts eenmaal hebben voorgedaan. Dit betreft de zwaardere vormen van huiselijk geweld. Voor de vormen die niet met een sterretje zijn gemerkt, de relatief lichtere vormen van huiselijk geweld, geldt dat ze zich (eventueel in combinatie met andere lichtere vormen) minimaal tien keer moeten hebben voorgedaan voordat ze worden aangemerkt als evident huiselijk geweld.

1 Deze vragenlijst, waarin zowel slachtoffer- als daderdata zijn verzameld, stelde ons in staat om uitspraken te doen over de samenhang tussen slachtofferschap en daderschap van huiselijk geweld.
2 De vragenlijsten zijn als bijlagen opgenomen bij de deelrapporten.

In de tweede fase van het slachtofferonderzoek zijn 816 ‘face-to-face’ interviews gehouden bij respondenten die in de eerste fase³ slachtofferchap van huiselijk geweld hadden gerapporteerd. Het doel was het verdiepen van de resultaten uit de eerste fase voor zover het gaat om gevolgen, omstandigheden en hulpzoekgedrag. In de tweede fase werd kwalitatieve representativiteit en geen statistische representativiteit nagestreefd.

Het daderdeelonderzoek is gebaseerd op ‘self-report’ van daders van huiselijk geweld in het Intomart GfK online panel en op een secundaire analyse van reclasseringsdata. Het eerste deel van de ‘self-report’-data werd verzameld in dezelfde dataverzameling als de eerste fase in het slachtofferonderzoek. De 670 respondenten die in dat deel het plegen van een of meer vormen van huiselijk geweld hebben gerapporteerd, kregen een vervolgvragenlijst voorgelegd. Omdat het gaat om een selectieve groep kunnen de resultaten niet worden gegeneraliseerd.

Naast ‘self-report’-data zijn er in het daderonderzoek data geanalyseerd die de reclassering verzamelde bij de in totaal 9.504 plegers van huiselijk geweld voor het maken van een inschatting van het risico op recidive (Recidive InschattingsSchalen, RISc’s). Op basis van deze justitiële populatie zijn de kenmerken, het hulpzoekgedrag en de recidive van daders van huiselijk geweld die in aanraking zijn gekomen met justitie vastgesteld.

Reikwijdte resultaten deelonderzoeken

Centraal in het onderzoek staat de inzet van een online panel voor de verzameling van ‘self-report’-slachtoffer- en dadergegevens van huiselijk geweld. Als gouden standaard voor het verzamelen van dergelijke gegevens geldt het afnemen van telefonische of ‘face-to-face’ interviews op basis van een aselecte kanssteekproef. De inzet van online dataverzameling wordt in Nederlandse wetenschappelijke kringen betwist. De belangrijkste kritiek is dat er bij online dataverzameling sprake is van onderdekking van bevolkingsgroepen die onvoldoende toegang hebben tot het internet. In de beginperiode van het internet was die kritiek gegrond, vandaag niet meer. Vanaf 2000 neemt de toegang van de Nederlandse bevolking tot het internet sterk toe. In 2009 is de dekking van het internet opgelopen naar 93% van de bevolking en loopt alleen de groep ouder dan 65 jaar nog achter (internettoegang van 64%). De voorwaarden voor het bereiken van representativiteit bij een online dataverzameling zijn daardoor sterk verbeterd.

3 Toen bleek dat de eerste fase onvoldoende respondenten voor de tweede fase opleverde is een screening uitgevoerd onder de resterende 86.000 leden van het Intomart GfK online panel die nog niet eerder waren benaderd voor deelname aan het huiselijk-geweldonderzoek. Bij deze screening is alleen gevraagd naar het slachtofferchap van de 21 vormen van huiselijk geweld.

Er is veel onderzoek gedaan naar het verschil in kwaliteit van de gegevens die schriftelijk, waaronder online, zijn verzameld en via interviews. De conclusie is dat schriftelijke bevragingmethoden een betere meetkwaliteit mogelijk maken, omdat ze leiden tot opener, eerlijker en meer genuanceerde antwoorden dan bij interviews. Daarnaast blijkt dat er bij schriftelijke methoden, waaronder het online panel, minder sociaal wenselijke en meer sociaal onwenselijke antwoorden worden gegeven dan bij interviews. Dat is vooral van belang bij een gevoelig onderzoek, zoals onderzoek naar slachtoffer- en daderschap van huiselijk geweld.

Het is de afgelopen jaren lastig geworden om respondenten voor interviews telefonisch te werven. De belangrijkste redenen daarvoor zijn de opkomst van de mobiele telefonie ten nadele van de vaste telefoon-aansluiting en de nieuwe privacyregelgeving, zoals het 'Bel-me-niet register' en het MOA onderzoekfilter. In 2009 wilden ongeveer 900.000 burgers niet worden benaderd voor onderzoek. Deze ontwikkelingen maken het nu lastiger om respondenten te bereiken en grijpen in op de representativiteit die kan worden bereikt met interviewonderzoek waarbij de respondenten telefonisch worden geworven.

De conclusie is dat de representativiteit en effectiviteit van interviews op basis van een aselechte steekproef de afgelopen jaren sterk zijn afgenomen, terwijl deze van online onderzoek zijn toegenomen. Beide dataverzamelingsmethoden hebben voor- en nadelen. Met welke aanpak de beste representativiteit kan worden bereikt, valt niet zomaar te zeggen. Wel is duidelijk dat de inzet van een online panel grote kostenvoordelen biedt. Daarbij komt dat met een online panel een betere meetkwaliteit kan worden bereikt dan met interviews. In het onderzoek is dus besloten een online panel in te zetten als primaire databron.

In het onderzoek zijn de resultaten van online panelonderzoek gevalideerd door triangulatie toe te passen door de resultaten te vergelijken met de resultaten van secundaire analyses op bestaande registraties en met de resultaten van ander onderzoek. Op deze wijze toegepast heeft online dataverzameling de voorkeur boven interviews op basis van een aselechte steekproef.

Resultaten synthese

Omvang

Ruim 9% van de Nederlandse bevolking was de voorgaande vijf jaar slachtoffer van evident huiselijk geweld. Ongeveer 40% rapporteert over één of enkele vervelende incidenten in de huiselijke kring van relatief geringe ernst of over huiselijk geweld dat zich langer dan vijf jaar geleden voordeden. Ongeveer 50% van de Nederlandse bevolking heeft nooit te maken

gehad met huiselijk geweld of met een vervelend incident in de huiselijke kring.

In bijna 75% van de gevallen van evident huiselijk geweld gaat het om lichamelijk geweld (65%) en seksueel geweld (8%).

Geschat wordt dat er jaarlijks in Nederland minstens 200.000 personen slachtoffer worden van (evident) huiselijk geweld dat wordt gepleegd door ongeveer 100.000 à 110.000 verdachten van huiselijk geweld. Deze aantallen mogen niet worden verward met de aantallen incidenten huiselijk geweld waarvan soms schattingen in de media opduiken.

Ongeveer 60% van de slachtoffers van evident huiselijk geweld is vrouw en 40% is man. Dit betekent een aanmerkelijke verschuiving in vergelijking met de sekseverhouding in het slachtofferschap (meestal in de orde van grootte van 84% vrouw en 16% man) die nu nog vaak in beleidsnota's wordt aangehouden en die mogelijk is gebaseerd op de sekseverhouding in de politieregistratie van huiselijk geweld voor het jaar 2006.⁴ Deze verschuiving lijkt nog niet ten einde te zijn, want de afgelopen jaren stegen de geschatte aantallen mannelijke slachtoffers sneller dan de geschatte aantallen vrouwelijke slachtoffers.

Als verdachten van daderschap van huiselijk geweld zijn mannen in vergelijking met vrouwen veruit in de meerderheid: 83% van de verdachten is man en 17% vrouw. Daarbij moet worden aangetekend dat de afgelopen jaren de geschatte aantallen vrouwelijke verdachten sneller stijgen dan de geschatte aantallen mannelijke verdachten. De justitiële dadergroep plegers van huiselijk geweld bestaat voor 93% uit mannen en voor 7% uit vrouwen. In deze groep zijn de niet-westerse allochtone groepen oververtegenwoordigd. De omvangschatting bevestigt deze oververtegenwoordiging.

In het onderzoek is triangulatie toegepast, waarbij de resultaten van een deelonderzoek werden gekruisvalideerd met de resultaten van andere deelonderzoeken. Deze (mixed) methode bleek in het onderzoek van grote meerwaarde bij het evalueren van de betrouwbaarheid van de omvangschattingen.

Partnergeweld

Analyses van slachtoffer- en daderdata convergeren en wijzen uit dat 60 à 65% van het evident huiselijk geweld, partner- of ex-partnergeweld betreft. Een percentage in deze orde van grootte wordt ook gevonden in de omvangschatting. Vrouwen rapporteren vaker dan mannen dat ze

⁴ Ferwerda, H. (2007) *Met de deur in huis. Omvang, aard, achtergrondkenmerken en aanpak van huiselijk geweld in 2006 op basis van landelijke politiecijfers*. Arnhem/Dordrecht: Advies- en Onderzoeksgroep Beke.

te maken hebben met partnergeweld, zowel wat betreft slachtoffer- als daderschap.

Intimate terrorism binnen partnergeweld

Bij de plegers van intimate terrorism gaat het om de meest extreme categorie daders van huiselijk geweld waarbij de dader het slachtoffer probeert te domineren door controle en macht uit te oefenen. Controle, macht, bedreiging, isolatie en economische deprivatie vormen basisingrediënten voor intimate terrorism. Op basis van de online paneldata werd een profiel van gedragscontrolekenmerken opgesteld dat plegers van intimate terrorism onderscheidt van de groep andere plegers van huiselijk geweld. Met dit profiel kon in 82% van de gevallen correct worden voorspeld of een dader tot de groep intimate terrorism behoort of tot de groep andere plegers van huiselijk geweld. De groep intimate terrorism bleek op bijna alle geweldsvormen significant meer partnergeweld te plegen dan de andere plegers van huiselijk geweld. Vrouwen waren in de groep intimate terrorism minder vertegenwoordigd dan in de andere groep plegers. Het ontwikkelde profiel maakt het hulpverleners mogelijk om deze extreme vorm van huiselijk geweld sneller te herkennen en passende hulp aan te bieden.

Samenhang tussen slachtoffer- en daderschap van (voorvallen van en evident) huiselijk geweld

Daders van huiselijk geweld zijn in bijna twee derde van de gevallen ook slachtoffers van (voorvallen van) huiselijk geweld. Slachtoffers van huiselijk geweld zijn in ruim een derde van de gevallen ook daders van voorvallen van huiselijk geweld. Er bestaat een significant statistische samenhang tussen slachtoffer- en daderschap van lichamelijk geweld, seksueel geweld en overig geweld. Hoewel er nog vragen open staan over de verdeling van de samenhang over de seksen kan al worden geconcludeerd dat er relatief vaak een verwevenheid bestaat tussen slachtoffer- en daderschap van huiselijk geweld. Voor de hulpverlening kan deze bevinding aangrijpingspunten bieden voor het aanbieden van systeemgerichte hulp.

Melding van huiselijk geweld bij de politie

Op dit moment melden slachtoffers relatief vaker huiselijk geweld bij de politie en blijft huiselijk geweld minder vaak verborgen dan voorheen. In het eerste grootschalige huiselijk geweld onderzoek uit 1997 was het meldingspercentage bij de politie 12%, nu is dat opgelopen naar 20%. De grote beleidsinspanningen voor het verminderen van het taboegehalte lijken daarbij vruchten af te werpen. Wel blijven de mannen nog wat achter bij vrouwen in het bij de politie melden van slachtofferschap van huiselijk geweld.

Gevolgen van huiselijk geweld

De gevolgen van huiselijk geweld zijn ernstig op relationeel, emotioneel, professioneel en fysiek vlak. Huiselijk geweld kan grote invloed hebben op het zelfvertrouwen, het vertrouwen in anderen, sociale contacten, psychische problemen, middelengebruik en de financiële situatie. Bijna 25% van de geïnterviewde slachtoffers van huiselijk geweld zegt een suïcidepoging te hebben ondernomen naar aanleiding van het huiselijk geweld. Het gaat vooral om vrouwen en jongeren.

Hulpverlening aan slachtoffers en daders

Slachtoffers spreken vooral met moeder, vrienden en een nieuwe partner over het huiselijk geweld. Als het gaat om professionele hulp, zoeken veel slachtoffers contact met de huisarts en daarna met de politie. Vrouwelijke slachtoffers die zich melden bij de politie voelen zich veel vaker geholpen (in 63% van de gevallen) dan mannelijke slachtoffers (36%). Dit roept de vraag op of het huiselijk geweld dat mannen bij de politie melden door de politie wel in voldoende mate wordt aangemerkt als huiselijk geweld en als zodanig wordt geregistreerd. Opmerkelijk is dat slachtoffers van huiselijk geweld de weg naar het (Advies- en) Steunpunt Huiselijk Geweld ((A)SHG) moeilijk weten te vinden. (A)SHG's zouden hét loket moeten zijn voor het melden van huiselijk geweld. De circa 1% slachtoffers die aangeeft hulp te hebben gezocht bij een (A)SHG laat zien dat deze doelstelling nog niet is gerealiseerd.

Recidive van daders

Daders die vanwege huiselijk geweld door justitie werden vervolgd hadden in 70% van de gevallen justitiële antecedenten. Deze daders werden gemiddeld zes maal eerder vanwege een misdrijf vervolgd. Van deze daders gaat 30% na het plegen van huiselijk geweld door met het plegen van misdrijven en komt binnen twee jaar opnieuw met justitie in aanraking, meestal vanwege een gewelds- of verkeersdelict.

Slotbeschouwing

Voor toekomstig onderzoek naar huiselijk geweld bestaan er goede mogelijkheden voor triangulatie, de multi-methodenaanpak die in dit onderzoek is ingezet. Kenmerkend voor triangulatie is dat de resultaten van dataverzamelmethode elkaar onderling valideren. In het onderzoek zijn de resultaten van een online panelbevraging gevalideerd door secundaire analyses van politie- en justitiebestanden en andersom zijn de resultaten van secundaire analyses gevalideerd door online panelresultaten. Met deze methode, die veel goedkoper is dan interviewonderzoek, wordt het mogelijk om de ontwikkelingen in het huiselijk geweld frequenter te monitoren. Wel moet daarbij worden gelet op de representativiteit

van het online panel. Het nu gebruikte online panel bleek onvoldoende representatief voor de allochtone bevolkingsgroepen. In dit rapport zijn geen allochtone online panelresultaten gerapporteerd.